

Дорогунова наставниктаах
комсомольской-мчуг-
Ферма коллектива ССРС Кон
статуциятын кунун улэсэ
кэре балхтордээх көрүстэ.
Манна пятилетка төрүс,
быһаарылтаах сыта саба-
лашарыттан биһр фураж-
най мыхатан 1657 кг үүт
манан, сымлаарыи орудах
бүтүн биһр кварталынан
угутаан толорулуунна. Өссө
үүчүгөс сымлаарыи кирбиһлэ-
рин коллектив бвэс ман-
ны аккыста бэлэнэ мыллар.
О.о. йиһэр Варвара Кон-
стантиновна бээтэ уонна
опыттаах Иваныкыст
Анастасия Семёновна Ко-
лова, комсомолец Петр
Михеевич тоһус мыга
1850-1748 килограмм
үрүт илгэни дэбиллэ-
рин ордук үрдүк көрдөрүү-
лэниһлэр.
Эдэрдер коллективтара,
тэтиги намытаппакка үлэ-
лэги, кыстыгы манах ахсыт-
тан 1040-пуу кг үүтү ман-
түмүктүүүрбэ эбэлээтэни-
тибэ манына.
П. КРЫЛОВА.

Сүртинговна байгууллагад олон
олонтойгоор хамтран ажиллаж
Анастасия Семёновна Ко-
лова, комсомолец Петр
Михайлович тогус 1948-1948
1950-1950 килограм
үрүн илгээн дэвшил
тэй ордууд үрдүк көрдөгүү-
дэнийнх.

Эдгээр коллективтар,
тэдний намтатнаар үлэ-
дсэн, хамтран ажиллаж
тэй 1948-1948-аас үрүн
түмүүхүүг зогсоотойгоор
тэй мөн.

КОЛОВА

II. КРЫЛОВА.

Саха сиригэр үрдүк үөрэх сабаламмыта 50 сыла туолуутугар

ТЭРИЛЛИВИТЭ бу күнүргэ 50 сыла туолбут Саха государственнай педагогическай институтун (билин университетин) кытын таһаарбыт үрдүк үөрэхтээх специалисттара республика норуотун хайысхатын араас салааларын сайынарарыга дьоруунаах кылааттарын киллэрбиттэрэ уонна киллэрэллэр. Ону билин оройуонмутугар норуот үөрэ-диригиттэ сайдытыгар да-даны көрүүхкэ сөл.

Үйэ агарын анараа өт-түтөр, дойдуга бүтүүн на-чалнай үөрэхтээһин олоххо киллэрэр кэмгэ, Силин оройуонмутугар үрдүк үөрэхтээх бири да педагог суоҕа. Оттон билин оройуон оскуолаарын орто уонна үрдүкү сүбүөх кылаастарыгар бүтүһүү көрүтэ үрдүк үөрэхтээх пе-дагогтар үлэлииллэр. Ити-лэртэн 90-тан тахса быры-һааннара Саха сиригэр үөрэммит специалисттар буолаллар. Кинилэр орто-лоругар РСФСР оскуола-тын үтүөлээх учууталлара А. А. Борисова, Т. К. Далбаева, Саха АССР ос-куолатын үтүөлээх учу-таллара П. Е. Дьячкова, Н. И. Дьячкова, М. П. Макаров, И. М. Павлов уо. д. а. педагогическай үлэ маастардара бааллар.

Кэбики сылларга чочу сыла туруоруна кэскил-тээхтик үлэлээһин түмүгэр үөрэтэр-интэр үлэҕэ балач-ча үчүгэй көрдөрүүлэр си-тиһилиннэр. 1975 сылтан сэдэлаан оройуон оскуола-лара үөрэтин кабинеткай систематыгар утумнаахтык киирдилэр. Ити түмүгэр үөрэтин процеһын тупсар-гыга материалнай төрүт уурулуна. 1982 сылга үө-рэх кабинеттарын респу-бликанскай көрүү түмүгүн оройуон иккис миэ-тэтиһэ. Ону тэҕэ үлэлиир иччат оскуолаарын каби-неттарын республиканскай көрүүгэ Чурапчы очнай-ааччы орто оскуолага иккис миэстэлээх. 1983 сылга билин хас да ос-куолабыт базатыгар оро-йуоннар методическай ка-бинеттарын сэбиэдиссэйдэ-рин республиканскай се-минара, араас идэлээх пе-дагогтар хас да респу-бликанскай уонна оройуоннар иккис ардыларынааҕы ре-министрлара ытыллыбыттар. Оскуолаарга кабинет-тары тэрийинн көбүлээччү-лэринн директордар Д. П. Чечевутов, П. А. Никитин, учууталлар Е. Д. Макаров, А. А. Архипов, уо. д. а. буолбуттара.

Оройуоннааҕы методи-ческай кабинет (сэбиэдис-сэй Л. Т. Егорова) бастыг педагогическай опыты үө-рэтинн уонна тарбатынны былааннаахтык тэрийэр, бу үлэҕэ норуот үөрэ-ринтин үлэиттэрин кини-ник тардар. Директордара үөрэх чааһыгар солбуйаач-

чылар М. М. Иванова, В. Г. Луккина, Е. А. Сле-пова, Д. С. Яковлева уо. д. а. оскуолаарга ме-тодическай үлэ аныгы ылымдарын киллэрэллэр. Кэбики сылларга ор-ойуон оскуолаарга «Үө-рэтингэ дифференцированнай сыман» дээн проблеманы үөрэтэн, ону бэйэлэрин үлэлэригэр киллэрэр суол-лары көрдөөтүлэр. Муи-нуулубут опыты тарба-тыга араас көрүгүнээх үлэ ытылына. Ону таһы-

лини биэрэр, кинилэри үлэҕэ уонна олоххо бэлэм-нээһини тупсарыга ула-хан болдомтотун уурур. Бу оскуола дьулушкына-рыттан, үгэс курдук, сыл ахсын уончалык кыргыт-тар уонна уолаттар, оскуо-ланы бүтэрээт, кинилэр эк-заменинары ситиһилээхтик туттаран, үрдүк үөрэх за-ведениеларыгар сааһын үчүлээлэр. Кинилэр бай-бар үгүстэрэ инженерней-техническай идэлэри уонна физик, математик идэлэри

кытта сиһэстээх үөрэти-ни, үөрэтин краеведческай принциппи үгүс хайысха-ларынан утумнаахтык олохтуур. Хайыс да сылтан салайар «Глобус» дээн айттанар 86-ча тийэ чи-лэһинээх куруһуок аҕыс секциялаах: күнү-дьүлү чилиһин, айылҕаны ха-рыстааһын, биологическай, туристическай, физика-географическай, гидро-графическай, совхоз исто-риктин үөрэтин, киностуд-ия. Үөрэтин процеһыгар да, кылаас таһынан да үө-рэтэр-интэр үлэҕэ үө-рэнччилэр активностарын, интэрнестэрин үрдэтэр, ки-нилэр тус бэйэлэ үлэлээ-һиннэрин сатабыллаахтык тэрийэр, советскай патриот буоларга бэлэмнир. Ос-куола базатыгар ытыл-лыбыт география учуутал-ларын республиканскай семинара үрдүк таһым-наахтык барбыта, семинар кыттылаахтара Е. Д. Ма-каровтан элбэххэ үөрэм-миттэрэ.

Билинн оройуон оскуо-лаарыгар үөрэнээччилэри идэҕэ туһаайыма уонна үлэҕэ үөрэтингэ, үөрэнээч-чилэр сайылгы үлэлэрин уонна сыһыалаһарын бэстэтин бөҕөргөтүүгэ утумнаах үлэ ытыллар. Диринг орто оскуолага производственнай үөрэх-тэһин кабинеттарын онго-рунуу, оттон Хатыл орто оскуолага үлэ, сыһыалаһар баһырын базатын тэрийин-ни көбүлээччилэринн буолулар, Маннала Эри-ли: Эристин аатынан уонна Субуруускай ааты-нан совхозтар көмөлөстү-лэр. Орто оскуоланы бүтэ-рээччилэри производствоҕа кургуһунн таһаары оройуон оскуолаарыгар барыларыгар кэрпэтэ үтүө үгэскэ кубулууда.

Үгэс оскуолаар үө-рэнээччилэри эт-хаан өттү-кэ сайынарарыга куһа-даны суох көрдөрүүлээхтэр. Оттон Чурапчы интернат-оскуолатын иһинэн үлэлиир оҕо спортнай оскуолатын үлэтин үтүө түмүктэрэ киниик билибитэ ыраат-та. Бу оскуолаҕа үөрэм-миттэртэн 2 ССРС спор-дун үтүөлээх маастара, 6 аан дойдутааҕы кы-лаастаах спорт маастарда-ра, 180-ча ССРС спорду маастардара итиллэн та-быстылар.

Оройуон оскуолаарын үлэҕэ ахтыллыбыт сити-һиллэригэр Саха сириг үр-дүг үөрэтин заведениетин ытыллыктара быһаарар оруулаахтар. Кинилэр билинн оскуола реформа-тын олоххо киллэрингэ кэскиллээхтик, айымны-лаахтык үлэлииллэр.

М. СЫСОЛЯТИН, райсовет исполкомун норуот үөрэриниригэр отделын сэбиэдиссэйэ.

К. ПЕРМЯКОВ, РСФСР норуотун үөрэ-ринтин туйгуна.

Сиһэс билинн олоххо киниик, диригиттэ киирдэ.

Үлэиттэр ордук кини-ник, эрэллээхтик туһанар көрүгүнэр—телефон у а н сиһэс. Ону хаачыйыма дьонго ордук элбэхкэ, кы-һамнылаах специалисттар үлэлииллэр. Кинилэртэн биридэстэринн сиһэс оройуоннааҕы уезлын стар-шай телефонистката А. С. Александрова буолар. Ки-ни бу коллективка 1959 сыллаахтан эгкилэ суох үлэлиир. Александра Сте-пановна ити кэмгэ бэйэтин үтүө суобастаах үлэит биһымынан көрдөрдө.

Коммунистическай үлэ удариҥа, иччат наставни-га А. С. Александрова са-лайар рабочай коллективка—уезлга бири бастыгына. Телефонисткалар ССРС

Конституциятын үлэ-лэригэр үчүгэй сити-һиллэрдээх көрсөдөр. Снимокка: А. С. Алек-сандрова. П. Оконешников фотога.

Билсин: «КӨРДӨӨЧЧҮ» КУЛУУП

Быйыл Сыланг орто оскуолатыгар кыраайы үөрэтэр «Көрдөөччү» дээн кулууп үлэлээн эрэр.

Кулууп үлэҕэ үөрэнээч-чилэр бэйэлэрин салайы-ныларыгар уонна науч-най төрүккэ олобуран би-лиилэрин хагатыннылары-гар туһалаах буолуоҕа. Бу сыга тэриллиттэ ку-лууп кини штабтаах, аҕыс көмө штабтаах. Урукку өтүгэр оскуолаҕа төрөө-бүт кыраайы үөрэтингэ эл-бэх үлэ ытыллыбыта. Ку-руһуок чилиһиннэр оро-йуонига, республикаҕа буолар конкурстарга, кү-рэхтэһиннэргэ кыттан ба-лачча ситиһиллэхтэртэр. Холобур, онус кылаас үө-рэнээччитэ Миша Пермя-ков үөрэнээччилэр респу-бликатааҕы научнай конфе-ренцияларыгар «Кыраайы үөрэтэбит» дээн дакылаа-тынан кыттан Үөрэх мини-стерствотын Бочуотунай грамотатынан наараада-ламмыта. Уһун сылларга ытыллыбыт сырааһах үлэ быйыл да түмүгэ суох хаалбата: мунуулубут опыты түмэн, ырытан ба-ран аналлаах кулуубу тэ-рийэр наадалаах дээн бы-һаардыбыт.

Кулууп кини штабын командир салайар. Онно онус кылаас үөрэнээччитэ Гоша Макаров туруорулу-на. Оттон көмө штабтар командирдарынан аңаан-нар: «Горизонт» штабка Тима Макаров (сэттис кы-лаас), «Айылҕа»—Коля Макаров (алтис кылаас), «Метеорологка» Леня Мо-настырев (тохсус кылаас), «Знание»—Володя Федо-ров (сэттис кылаас), «Ориентирга»—Слава Сив-цев (ахсыс кылаас), «Айымныга»—Саша Баи-шев (сэттис кылаас), «Объективка»—Андрей Ма-каров (онус кылаас). Фо-то-куруһуогу онус кылаас үөрэнээччитэ Тарас Мака-ров салайыаҕа. «Сир туһу-на» музейы Ганя Посель-скай (тохсус кылаас) тэ-рийэр. Урукку сылларга үчүгэй чинг билилээх, тө-гүрүччү сайдылаах эдэр краеведтар көмөлөрө ула-хан буолуоҕа: Тима, Ан-

дрей уонна Тарас Мака-ровтар, Ганя Посельскай, Саша Баишев, собуу-тэ занятиеларын салгыахтар. Нэдиэлэ бастаах күнү-гэр кини штаб командир-алын штабтар командир-арыгар мунууах онор-о. Онно нэдиэлэтэҕэ үлэ-балаана биһэргэтиллэр. Командирдар тэрийи-боппуруостарыгар нэди-тэҕи былааны чочу ту-һун, толорон, штабтар дневниктерин, наакала-ры туһааннаах боппуруос-тар дакылаастары бы-лэмнээн, хаһыаттарга уонна «сурунаалларга на-тирийааллары мунууу» общественнай үлэлэригэ и-тиһиллэр. диспуттарга, конфе-ренцияларга хайдах кыт-ты туһунан дьүүлэһиллэр. Кулууп 12 лектордаах, 5 кюрдордаах, 3 фотогра-фтар, 2 кинорежиссердаах, 4 секретардаах, лужо-никтаах буолар. Ыты-лыбыт дьаһал учуоттаны-һар.

Улуу Кыайы 40 сыл-гар кулууп чилиһиннэрэ э-бэх дакылаастары, нэди-тиһиннэри мытар была-наахтар. Холобур, Гери-куораттарга, социали-стыраатты дойдуктарыгар партияга, комсомолга, жи-верияга, тыл үлэиттэ-гэр, норуоттар айз иһэ-оскуууларыгар туһаны-лыбыт дьаһаллары и-тиһэхтара. Итилэр орто араас альбомнары, буклет-тары, бюллетеннары, ма-гытскалары оноруохтара.

Үгэ буолбутун курдук, муус устарга командирлар кини штабка отчуотун мунууахтара буолуоҕа. Онно сыллааҕы үлэлэри туһунан отчуоттары, фото-альбомнары география а-бинетыгар туттарыахтара.

Маннык кулуубу тэ-рийи үөрэнээччилэр ааһы-ларын, үлэлиир дьоруу-ларын, билинн көрүтэ-тардыһыларын даһына-рыга көмөлөһүөҕэ.

Е. МАКАРОВ, кулууп салайааччыта.

Госстатистика инспектурата иһитиннэрэр:

СОВХОЗТАР СУӨНҮ ИИТИИТИГЭР 1984 СЫЛ АЛТЫННЫ

Совхозтар	Эт оноруута (центнер) тыһыннаах ыһаһынынан				Эти государствава атыллан (центнер)				Үүтү валовой ыһы (центнер)				Үүтү государствава атыллан (центнер)				Бири фуражнай ыһаһы (кг)			
	9 ый-дааһы былаан	Туола	%	1983 с.	9 ый-дааһы былаан	Туола	%	1983 с.	9 ый-дааһы былаан	Туола	%	1983 с.	9 ый-дааһы былаан	Туола	%	1983 с.	9 ый-дааһы былаан	Туола	%	1983 с.
Карл Маркс	—	2491	—	+80	2390	2495	104,4	+84	24300	26717	109,9	+2417	20820	22257	106,9	+2846	1291	1338	103,6	+81
Субуруускай	—	1133	—	+131	1040	1024	98,5	-18	9450	10882	115,2	+1671	8140	8895	109,3	+1265	1182	1277	108,0	+165
Эрилик Эристин	—	2557	—	-390	2390	2652	111,0	-295	22750	23513	103,3	+884	19560	20392	104,3	+580	1291	1241	96,1	+40
«Чурапчы»	—	1994	—	+38	1590	1893	119,1	-56	15100	15060	99,7	+1762	13110	12882	98,63	+1514	1161	1054	90,8	+157
«Мындааһы»	—	1147	—	-334	1340	1108	82,7	-373	11400	12580	110,3	+1064	9870	11325	114,7	+1362	1207	1291	107,0	+124
Оройуон үрдүнэн	—	9322	—	-475	8750	9172	104,8	-658	83000	83752	106,9	+7798	71500	75751	105,9	+7567	1237	1242	100,4	+99

ХАНААЙЫН СУОБУН КУРДУК

1984 снл. Алтынны 9 күнэ.

„Чурапчы“ совхоза механиканы харайбы туруга

Урут билэрналибитин курдук, оройуонга сезоннай үлэлэргэ туттулар тая ханаайыстыбатын техниканы харайбыга итинээ кыстыкка техникадан уонча баһаартан сэрэхтээх буолууга балаһан иһин 24 күнүттэн сэттиннэ 10 күнүгэр дээрнэ совхозтарга техниканы харайбыстыбатын управлениетын комиссията „Чурапчы“ совхозка сырытта.

Совхозка автомобиллар, трактордар уонна тая ханаайыстыбатын холбоонор массынналарын харайбыга ааспыт сыллаахыгаар үлэ балаһаа кыстыкка Н. Г. Пудов сэрбидиссэйдээх икки үлэ-хүлүсүтэ тэриллит. Ол эрээри ону көдүүстээхтик үлэлэтин кыаллыбатах. Уох ханымкы иһинэ, холбоонор массынналарын харайбыга Сыланг отделе-тиин салаатата тракторы биэрбэккэ туһаныллыбыт сирдиргэр хаалларыллы-быттар, техниканы биэр сиргэ киһинээ туруоруу ситиһиллэбэтэ. Совхоз киһи уһаайбатыгар, Уһун Күөлгэ, техника хараллар сиргэр бүгүнтү туруунан 4 бурдук хомуйар СКД-5 уонна СКД-6 комбайнар эрэ туруоруллубуттар. Итинээх аналлаах навестар өрөмүөннэмтэхтэр. Туһаныллыбыт ол-бу чаастар, тикхирдэр хомулуубатахтар. Кэлэнки отделеһиыгар техника туруохтаах саа-йын тутууга ситэриллибэ-эх, үс от охсоруттан, икки мунһарыттан уонна сөй-лөттөн ураты массынналар туруоруллубуттара көстү-бэт, Оттон холбоонор тех-ника 80 бырыһаантан

итэҕэ суоҕа өрөмүөннэ-риэхтээгин итинээ баар техника олохчу госстан-дарка эппиттэр гына ха-райылмактаан туһунан ССКП райкомун бюротун аналлаах уураада совхоз-тарга өссө атырдыах иһи-гар ытыллан турар. Хо-муйуох иһин, ити бирэмэ-тиэр оһоһулуубут партий-най дыһаһа „Чурапчы“ совхозка мараһынан ситэтэ суох толоруллубут. Уопсайынан, бу совхозка техникада ханаайысты-бын олохтоно илэк. Тэтирүтүн, баарга бас-баттах сыманнаһын, иһи тоһуу таһаарылла-турар. Илан көрүүбүг Сыланг отделеһиытын, Манна харайыыга туруоруллубут ааттаах ММЗ 554, ЗИЛ-157 К уонна икки ГАЗ-53 А автомобиллар чаа-стара тононон туһаныллы-бат туруктаахтар: ба-рыларын иһин өстүкүлэрэ алдыаммыттар, фаралара, көлүөһэлэрэ убулуубуттар. Эбиктин биэр ГАЗ-53 А автомашинна мотуора суох турар. Ити өссө харааха көстөрө эрэ. Киһи көрбөтө өссө элбэх буолуо. 1980 сыллаахха заводтан тах-сыбыт СКД-5 комбайн, Мындаһаантан кыаллан таһаарыллыбакка туран чөгөстара тононон бүлүт-

тэр. Эмнэ 1980 сыллаары УАЗ-452 Д автомашинна дарааһа эрэ ордубут. Бу совхозка техниканы атын тэрилтэлэргэ «улар-смы» эмнэ баар. Ол курдук, биэр УАЗ-452 Д ин-ма-шина «Северсельхозэнер-го» предприятиеһигэр, биэр ММЗ-555 автомашинна агрокомбинатка, биэр МТЗ-50 трактор райпо-тресбоссувога барилла-быттар, Оттон олору туһа-ны иһин совхозка харчы көһөрүлүбүтэ көстүбэт. Оттон ДТ-75 трактор «Якутскомунэнерго» улаа-стагар төһүбүтүк аты-лааммыт. Сиргэ баһаат дэ-лэмсийин, меккайлаһын буолбаат! Оттон совхозка билэтин баар 72 трактор-тан уонна шасситтан үлэ-лиир туруктаага 46 эрэ, эбэтэр трактордар техник-скай бөлөһүнүн коэффи-циента 63 бырыһаанга эрэ тэҕнээр, Оттон баар 43 автомобиллартан 29-һа эрэ сүүрэр кыахтаах. Ыһага, техниканан хаачылланы үчүгэй, оттон туһанын кө-дүүһэ адыас кыра.

Оттон салайааччылар, Чуолан Сыланг отделе-тиин управлениыга Е. Е. Борисов, механика Е. Д. Макаров уонна хонуу би-ригэдьиэр П. Д. Трофи-ков техника бирэмэтигэр жераллыбатаһын бэрт су-дургутук, хомуйан адалар-га трактордар суохтары-нан быһаараллар. Эгэ ме-ханизатордартан сыман-рыллыбыт техникаларын үлэ кэһинтэн көрөн-истэн, мараһаан туттарыны

ирдир кэлнэ дуо? Суох, туһаныллымыт техника се-вэи бүтүтэ да кэһини үлэ-лэбэт сиргэр быраһы-лар. Буоһуулаа, онно ким дараһы эппиттээбэт, баһаартан сэрэхтээх буолуу көрдөбүлүгэр эмнэ туруоруллубут. Бу сов-хоз сүһүтэ 20 хотонго кыстатыллар. Хотонор-тон котеллар араарып курдук булгучтулаах көр-дөһө быһыл эмнэ толо-руллубат кутталланна, арымаах отделеһиыгар (управлениыга) Попов Н. И.) баһаарынай насек-теһиан боһулуубут «Эр-чим» хотонугар бэйэ оһо-һууга котел туһанылла тур-рар. Эмнэ минна биэр КД-300 котелу хотон иһигэр таһа сылдылаах тохтогу-луһа. Ити кэһинтэн туох эмэ алдырхай таһыстары-на ким эппиттээбэт? Совхозка «Якутсельхоз-энерго» предприятиеһиан бэйыл элбэх үлэ толору-лубут. Чуолан, Оннон Күөл, Хомустаах, о. д. а. фермалар хотонкоруу электроподкалара өрө-мүөннэммиттэр. Ол эрээри «сирдатынабыт» дьэн аат-тоон сүөсүһүттэр электро-лампарлартан плафоннарын устаталаһын курдук ку-руубай кэһинилэри оһор-туулар эбит.

Бары фермаларга баһа-арынай шиттэр, инвентарь суохтар. Гаражтар турук-тара өссө мөлтөх, баччаа-һа дээрнэ иһитилэ илэк-тэр. Бэрэ гараһа алдыам-мыт кирпиччэ оһоһунан өттүллар. Атын да гаражтар уоттан сэрэхтээх буолуу-лара көрдөбүлгэ мараһы-нан эппиттээбэт. Кэлэн-ки уонна Арымаах отде-леһиеларын гаражтарын истэһилэрэ шухаатуркала-

ра суох. Совхоз киһи га-рыһаан баһаарынай сина-лаһиыта үлэлэбэт, элбэ-түһүлүмүдүрүн алыһиан-ра суохтар, көһөрүл-лэһилэр электролампарлар трансформаторга холбо-һоттор. Баһаарынай, техникскай көрдөбүлүгэр курууһа-дык кэһини заправканын кууһиарга эмнэ үгүс: лууһанар күрүөлэмтэхтэр, баһаары утары инвентар-дара суохтар. Билигин совхозка үлэ-лин сымдар 5 уу балар автомашинлартан Арыма-ахха уонна Кэлэнкэ эрэ (ону даһаны биэрдиһтэ-рэ эрэ) баһаары ууруу-рар оһоһуулаахтар, ба-һаарынай резервуардар, насостара суох, ууһан то-лоруллубатахтар.

Көстөрүн курдук, «чу-рапчыларга» техниканы харайыыга уонна баһаар-тан сэрэхтээх буолууга ту-һанылаах дыһаһалар быс-тар мөлтөхтүк олохтоһу-ттар. Ваар техниканы бас-баттах туттуу, иһи тоһуу, алдыатын кэһиэтии үгүс. Оннон сибээстэн комиссия бу өттүнэн ордук мөлтөх үлэлээх Сыланг отделе-тиин салаататын уонна сов-хоз кылабынай инженерэ Н. М. Старостин эппити-кэтирин туһунан бонну-руоһу оройуоннааһы на-роднай контуруол көрүүтү-гэр кылларда.

Рейдэбэй биригээдэ чилиэннэрэ: В. ФИЛИПОВ, тая ханаайыстыбатын управлениетын госсельтех-надзорга инспекциятын начальнига. Н. АТЛАСОВ, ГАИ старший инспектора. С. ХОН, госпознадзор инспектора.

Сорудахтарын куоһараллар

БАХСЫ. «Маяк» фер-ма коллективин (стар-шай М. И. Оконеһнико-ва) ыаныһыкытара, Октябры киһинээги со-циалистическай куот-лэһиыга киһирэи, өлгөм үүтү ыыр иһин дуулуур-даахтык үлэһиллэр. Анна Варашкова, оройуон биэр басын-маныһыкыта, ааспыт тоһуе ыйга хас биэрдик фуражнай ыһаһыттан 2449-туу килограмм үрүгү иһэнн ылар гра-фиктаах сорудаһын 2530-туу килограммынан толордо. Дьүөгэтигэн Ульяна Гоголева эмнэ хаалсыбат. Киһи хас биэрдик ыһаһыттан 2466-һы килограмм үрүгү иһэнн дэбилиттэ. Оттон «Сардага» фер-ма коллективигэр үлэ-лиир Михаил Владими-ров көрөр-харайар ны-рөй дээрин ааспыт ыйга 20-һин килограммынан төлөһүгүөхтээбэ. Ону хас биэрдик мөччөт сүө-һүттэн ортотунан 23-туу кг привешн млла. М. КОЛЕСОВА.

ҮӨРҮҮ КУРДУК ҮРДЭЭН КӨСТӨР

Репортаж

Сангардыһыга дээрнэ Чу-рапчы сэлэһиһиэтин арбаа баһыгар бэрт аһыах дьэ-рээт баара, Оттон билигин киһи кизбэ-таһаата киһи билбэт гына уларыйда.

Бу күнүгэр өссө биэр үөрүү-көтүү эбиктинэ: «Якутсельстрой» мехучас-тога бэйэтин үлэһит дьону-гар аһаан уон икки кварти-ралаах сага дьэһин тутан дьэргэттэ. Ууһан иһитил-лэр бу бэртээхэй дьэһин

учаастак уон бизе киһи-лээх комсомольскай-мччот биригээдэтэ тутта. Дьэ-бу-ра таһаан үлэһит бири-гээдэнэ Спиридон Старос-тин салайар.

— Бу объекы кулуи ту-тартан сааһаан туһуһуһут. Барыта 391,6 тыһыһычча солкуобайдаах үлэ толору-луһа. Уолаттар—сүрдээх үлэһит дьон. Маныһык тэг баһыһылаах коллективы кытта үлэһиһгэ да чөл-

чэки,—дизбита киһи. Кизи-куоһ хостордоох, истэһилэрэ сага обойуһан синаһарыт, биэр курдук сылаас дьэһин государе-твеннай комиссии ССРС Конституциятын күһүн эрэ

киһинэ үчүгэй сыһаада туһу-та. Оттон быраһыһыһык күн «Якутсельстрой» мех-участогын коллективын мунһаада буолбута. Онко учаастак начальнигыин сол-буйааччы Иван Ильич По-пов, истэһи-һиһирэх тыллари этэн туран, үөрүүлээх бы-һыһа-майыһа ытыс ты-һыһан доһуһуоллатан, са-һа квартиралар ханаайы-тарыһан буолбут дьонго күлүүстэри туттартабыта.

— Мин дуо, мин наһаа үөрөн сылдыһын,—дир рабочай Василий Флегон-тов.—Бу дьэһэ квартира анаатылар. Дьэ нус-хас оһорор иһикин. Бэйэм Н. Иванов салайар биригээ-тигэр болуотунуһукутубун. Бу көһөн кэлээри массын-на көрдөһө сылдыһын.

Эмнэ бу дьэһэ көһөн кэлээри туттааччылар Семел Егоров, Николай Федоров, мараһа рейстэргэ сылдыар шофер Илья Лыткин, трак-торист Федор Кривоһерни-цын санаалара көтөбүллэн сылдыһаллар.

П. ОКОНЕШНИКОВ.

Снимоктарга: сага дьэһэ биригээдэ чилиэннэрэ (ха-һаһтан) комсомолеттар Волода Тарабукин, Анатолий Алексеев уонна Руслан Иванов. Автор фотолара.

1 КҮНҮНЭЭБИ КӨРДӨРҮҮЛЭРЭ

Ыһах төрөөтө	Ыһах сүөһү өлүүтэ	Ол иһигэр ньирэйэ		Биз төрөөтө		Сылыг өдүүтэ		Ол иһигэр кулуи		Ыһаһы буоһатын		Ол иһигэр иск. снэмэл.	
1983 с.	1984 с.	1983 с.	1984 с.	1983 с.	1984 с.	1983 с.	1984 с.	1983 с.	1984 с.	график	туолла	график	туолла
1563	1619	186	186	137	1107	1379	74	27	—	2505	2441	1775	1391
614	852	165	85	99	590	816	46	23	—	1145	1164	780	655
1350	1659	233	242	149	1077	1449	62	50	—	2296	2254	1375	1029
1298	1229	196	171	116	609	820	68	45	—	1829	1722	1325	1172
844	803	195	154	94	274	869	59	37	—	1150	1342	—	—
5469	6162	975	838	595	3657	5333	309	182	—	8925	8923	5255	4247

Государственный терроризм курсуна

Эбэрэ дуулуур юуни аймах АХШ Кини Америка дойдугарын ис дьыалаларыгар ороһуутун бэрт түргэнник тохторон сорууулаахтык модьуйар. Ити модьуйууну толорору ХНТ чилиэннэрэ дойдугар үгүс-тэрэ күүтэдэр. ХНТ Генеральной Ассамблеятын биллэти сессиятын делегаттары этинилэргэр Никарагуа уонна Куба конструктивнай позицияларын, Мексика, Венесуэла, Колумбия уонна Панама ырытан огорбут «Эйэ» актигар киллэриллэбит итилер түмүктэригэр Кини Америка илэссиннээх быһыллы-майгыны политическай өттүн сүрүннүүргэ биллэти дьиннээх кыах үөскээбитэ бэлэттэнэр.

Никарагуа, регион проблемаларын кэспетилээх суолларын политическай өттүн сүрүннүүргэ дуулуунан хылбага суох салайтаран туран, Кини Америка дойдугарыттан бастаһынан «Эйэ» актигар илин баттырарга бөлөһүн официальнойдык илтиһиннэрдэ. Сандинисткай правительствон ити позицията, ол курдук «Конрадская бөлөх» көбүлүүнү бэйэтэ даһаны, АХШ Латинский Америка-

таагы уонна Арбаа Европаталары союзтаахтарын киллэрэн туран, бары континеннар дойдугарыгар дьини астыннынан көрсүлүүнүлөр. Чуолаан, Коста-Рика столицатыгар буолан аастыт Европатаагы экономической куомуннаһым, Кини Америка уон-

Комментатор колонкалара

на «Конрадская бөлөх» дойдугарын, ону тэнэ Испания уонна Португалия тас дойдугарын министрлэрин субэ муньаба «Эйэ» актигар толору өйүүрү биллэрбитэ. АХШ правительствотун «Конрадская бөлөх» дуулуууутун өйүүрүгэр уонна «Эйэ» актигар илин баттырарга Рио-де-Жанейрога буолан аастыт социалистическай интернационал бюротун муньаба эмис ыгырда. Ол эрэри Вашингтоннары администрация өйөһүө куолаһын даһаны, аан дойдугаагы сооһоһе-сорууулаах модьуйуутун даһаны илтиһи барбарбат. Никарагуа салайаргыгар баар даһанынан, Пентагон уонна КРУ Ни-

карагуага астыннынан илтиһи агарыгар байыаннай саба түһүү былаанын ырытан огордулар.

Ити агрессивнай дуоттаһылар атын үгүс чакчылар, американская пресса туоһулаһынанна бигэр-гэтэллэр. Субу арай, холобур, американская конгресс сената республикан-сенатордар куолаһа-рын баһылар үгүс өттүнэ демократтар холбоһуктаах Штаттар Никарагуаны утары «биллэриллэбэтэх сэрини» ытталларын уонна Сандиноскай правительствон суулларарга соруууларын өйөһүүнү тохторго этинилэри илтиһи түтү. Ону сэргэ Вашингтон «Конрадская бөлөх» эйэлээх көбүлүүнүнүн саба-бастаһыт Кини Америка илэссиннэргэр кыттылаахтар бары «Эйэ» актигар илин баттаһынаннары тороору кирбэттик мөһсөр. Рейган администрациятын Кини Америка-таагы дьиннээх дьыалалара кинин бэйэтин госу-дарственный терроризм буруу огорор политикатын активнайдык ыттааччы быһытынан саралыыллар.

Ц. ЧИГИРЬ,
ССТА ырытааччыта.

ТИИТ ВУУРАЙ

Антропонирика

дарга Горун (дууп бири көрүгэ), Калина (Калина, таллах), Кипарис (грек. Кипарис) көрөгүт курдук, билиги Тинт Буурайбыт сир ахсын үгүс ханылаах, кыах уруулаах-аймактаах, төрүттээх-уустуу аат буолан табыста.

Тинт буурайдар үүнэр, үөскүүр сирдэрэ—тыа, аартайба. Тайба тыатын араас көрүгэ үгүс. Олортоон, уусуран айымнылары негүлээн, сахалы антропонирикага хас да аат кирибит: Тыаһыт Ньуккууна (Амма Аччыгыһа-кыт. А. А., III т., 345 с.); Тыаһыт—Н. Н. Павлов псевдоним: Ойууран (А. А., III т., 7 с.); СД «Күн сырдыга», 306 с.); Сис Сэмэ (А. А. Софронов «Талтап»), Тайба Сэмэ (КУУ «Халтаппын саабын», 188 с.); Сэппэрэ (Бэс Дьараһын «Балагыһай»), Аабылаан (КУУ «Уолукчаан оҕончор»), Дүпсүн илтиһи Чалда (XVII үйэ), Тэнкэ Дьэкини (КУУ «Былыргы дьыл», 149 с.), Айаан Доргуев (СД «Күн сырдыга», 254 с.).

Саха дьонно үүнэр мас силиһинтэн сөбүрдүгэр тигиз аат ылыналлар эбит. Сисис Минтэрэ (Бэс Дьараһын «Улаарынык Калпа»), XVII үйэ Одергей-Удурбай, Сигинак-Сыгынах, Сыгынахтас Корезени; Сыгынах Лэгэнтэй (КУУ «Былыргы дьыл», 145 с.) Төгүргэс Бөрө, Дулуун бухатыр (СД «Күн сырдыга», 412 с.), Хардараастай Бэргэн (Чалтаппын), Мутук Кур, Мутук Тарбааскын (АА, III т., 341 с.) 1672 с. Борон дьонно Одо, Учо, Тосеһей Октоптаах 20-чэ буолан сэриннэн кириэн, Магэттэн Чокуон ойобун Мутугу, Наахара кинитин Мансда Кэмуковы илде барбыттар (С. А. Тоһарев, Обш

строй якутов XVII-XVIII вв., Якутск, 1945-кыл. Токарев 143 с.) П. А. Ойуунускай (кыт. ПО) «Ньургун Боотуругар» Кэрэй Буурай дьин баар. Кэрэх куочайдаах буолар. Ойуун Кочей дьин ааттаах дьон XVII үйэ Дүпсүгэ, Оспөһө, Нөөрүктэйгэ олоһуоттар. Уусуран айымныларга Куочай эмээхсин (Н. Неустроев «Ойуун кытаанах») Куочай (Суорун Омоллоон-кыт. СО «Күкүр Уус») дьиннэр кирибиттэр. Мас хатырыктаах, туорахтаах, сөбүрдүгэр 1776 с. Боронго Хардахан Хатырыков, Харх Хатырыков, кэли Хатырык Халытыман (СД «Дьоллоох буолун, бар дьонун») дьиннэр бааллар. Торах Ниргани (Дьархан, 1776 с.) Туораах (Күндэ «Марба»), Туорахчаан (АА, III т., 9 с.) дьиннэргэ остуорула Сэбүрдэх Түөс кыһын, П. Ойуунускай Сэбүрдэх Сэмэни («Ыраахтаагы мыйаага») Амма Аччыгыһа Сэбүрдэх Уйбааны (Куууу) эбэн кэбиһэбит. Оччоро Тинт Буурай силгэ өтөр!

Аар тайба дэлэгэй сир астаах. Өбүгэлэрбит аат ылыныгы тобо эрэ сугуну чорботолор эбит: XVII үйэ Сугун, Сугуни Ирбенин, Быгынай Сугунов дьин сахалар олоһуоттар «Лена» совхоз киһи уһаабатын дьонун төрүт өбүгэлэрэ Оугунаах Суотту дьин («Саха исх.» I ч., 64 с.). Саха остуоруйатыгар Огон бухатыр «XVII үйэ Карас Даһанин-Харах, Манчаары сарана Алтаһа Мооньобон Олоһой, Эрилик Эристингэ Мооньобон улаһан («Кэрэс туолуута») дьиннэр бааллар. Талэй (ПО «Огонь бардыт») Акаары Талэй (ЭЭ «Бассабыйк

Нуучча биллиилээх суруйааччыта Владимир Солоухин хас да сылааста Саха сирингэр кэлэ сылааста П. А. Ойуунускай аатынан музейи бэриэтин боллоһон көрбүтэ. Алексей Елисеевич Кулаковскай туһунан илтиһи-тоһон ыйталастыта. Мин оччотообуга ити музейга үлэлирин. Владимир Алексеевич бу кэмгэ Экскурсия Олоһой талыһыт айымныларын тылбаастаан бэчээккэ таһаартаары сылдарын илтиһитим. Мин кини «Под счастливым звездой», «Олепские пруды» дьин, о. д. а. айымныларын аахпытим.

Владимир Алексеевич Солоухин Экскурсия айымныларын хайдах курдук биһирээ, ыларан туран тылбаастабытын туһунан кини бэчээккэ таһаартабыт

Сага кинигэлэр

ИННИСТЭЭН КӨРСҮБҮТҮҮ САНАННЫМ

истатийатын үөрэ-долгуйа аахпыт мин эрэ буолбата-рым чакчы.

Норуоттар доһордоһууларын, литературалар чутуһууларын элбэх сыратын биһирэп нуучча кинигэ саха норуотун өс-күнүтэ үөрдэр, сөгүтүс сөтүгү үөрдэр, сөгүтүс улаатыннарар үлэһи огор-бут. Бу күннэргэ оройуон кинигэлэригэр кинигэ ма-бастаһыгар Владимир Алек-сеевич Солоухин «Север-ная ночь» дьин аатынан түмэн саха литературатын сараластыт. Анемподист Игнатович Софронов айым-ныларын нууччалык тыл-баастаабыт кинигэ атыһаан турарыгар түбэ-һэ түстүм.

Кинигэ таһыгар суруйааччыт поэтическай психологистин суруйааччылар барыта илтиһи кирибиттэр. Тупсаһа олоһуулаах, комматарий-лаах бу дьонунууах кинигэ «Поэтическая Россия» дьин серияга кириэ, Со-ветский издательствон 25 тыһымча экзэмпляры-нан бэчээттэнэн табыста.

Россия биллиилээх суруйааччытын, кини на-чал, холку, ылыһыһа-лаах куолаһын уонна сылаас дууһатын илтиһи-күстээн көрсүбүтү са-наһым бу кинигэ илтиһи-һаан туран, Кини билиги Сахабыт сирин икки бас-таһы суруйааччыларын—Экскурсия Олоһой уон-на Анемподист Софронов нуучча ааһааччыларын кы-эргэтигэр—таһаарыт-кырдык даһан, маһа-лаах дьыала.

Семен ПОПОВ.

МОСКВА. Чемпион титу-лун илде сылдар Анато-лий Карпов уонна ити-һи илтиһи претендент Гарри Каспаров икки арымна-рыттан шахматка аан дойду че-мпиионун аатын ылар илти-матч сааламмыта бири-й буолан эрэ.

Ити кэмгэ тоһуе партия оонньоһон, Онно 4:0 ахса-нынан А. Карпов хотот-тиһэр. Матч кыттааччы-рыттан ким урут 6 төгү кыайыны ситиспит аа-дойду чемпионуна бу-луоҕа.

ССТА фотохроника.

рун Омоллоон «Лоокут уонна Ньургун» дьин кинигэлэрдээхтэр. Күндэ Ньургун Ньуккулай («Ха-рага түүн») дьин аат баар. Ол эрэри саамай үгүсүк саха национальнай геройун Манчаары (от аатынан) туһунан суруллубут буол-лохтоах; народнай суруйааччылар Амма Аччыгыһа, Семен Данилов, Күнүк Уурастырап, Софрон Данилов уусуран айым-нылары, А. И. Софронов, Е. Протодьяконов—Кула-тай драмалара, И. Бури-шев—Тон Суорун, Н. Сте-панов—Ноорой тойуктара, сэлэннэрэ, П. Эргис, И. Березкин хомурунньукта-

ра, А. Е. Кулаковскай, О. В. Ионина научнай үлэ-лэрэ уо. д. а. Итилер үгү-түрүгэр Манчаары уон-Кэнчээр туһунан ахты-лар. Ол аатынан 1939 (XVII үйэ), Ачааран (ЭЭ, I т., 215 с.), Кулуһун (ЭЭ «Колхоз кыргыттары»), Оруос Баай (ПО «Кыһы-Ойуун»), Кылыс Лэбэй (ПО Ньургун Боотур), Дөлүһөн Харх (М. До-бордуурап, Як, 1972, 51 с.) дьин ааттар бааллар.

Итинниктэр ийэ айы-кэра киэргэһин, тулаһи-турар отуннаһын, аат-рыттан ылыһыт соро-сахалы ааттар.

С. ЖИРКОВ.

Редактор

А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

Оройуоннаагы балыһаһан Пинигин Эдуард Иер-тсевич аатыгар бэриллибит 06492 №-дээх болот-най лине сүлүүтүн дьингэ суоһунан ааһылар.

Оройуоннаагы балыһаһан Красильникова Зинаида Инокентьевна аатыгар бэриллибит 091407 №-дээх бо-лотничай лине сүлүүтүн дьингэ суоһунан ааһылар.

ССКП райкома, райсовет исполкома уонна ЫБСЛКС райкома Карл Маркс аатынан совхоз Одьулууннаагы отделенистын управлющаа М. С. Седалищевка абата үлэ ветерана, иччат наставнига

СЕДАЛИЩЕВ Семен Дмитриевич соһумардык өлбүтүн бэйэлэрин кутурбана-рын тиэрдэлэр.

Карл Маркс аатынан совхоз салалтата, сов-хоз Одьулууннаагы отделенистын совета, сель-совет исполкома үлэ ветерана, иччат наставнига СЕДАЛИЩЕВ Семен Дмитриевич соһумар өлүүтэ түбэспиттэн кэргэннигэр, өбө-лүгүгэр, биһиргэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар дьингэ кутурбанаһын балларэлэр.

Таһыгар кэргэним, аҕабыт, эһэбит, уоһабыт, аймахпыт үлэ ветерана

СЕДАЛИЩЕВ Семен Дмитриевич хомолтолоохтук өлбүтүн бары үлэһиннээхтэригэр билэр дьонноругар, курутууан туран, илтиһи-рэбит.

Кэргэнэ, өбөлүгө, сириннэрэ, бырааттары-аймактара.

БИНИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовой индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРЫТ: редактор—21-332, отделар—21-265, уопсай 21-505.

«Сага олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Аб-...